

**TURLI KIMYOVIY TARKIBLI SUVLAR ISTE'MOLI NATIJASIDA
MOYAK ORTIG'IDA KUZATILADIGAN MORFOLOGIK O'ZGARISHLAR****BAXRONOV JUR'AT DJURAQULOVICH****ABBASOV DAMIR ISKANDAROVICH***Buxoro Davlat Tibbiyot instituti***Annotatsiya**

Ushbu maqolada turli kimyoviy tarkibli ichimlik suvlari uzoq muddat iste'mol qilinganda moyak ortig'i (epididimis)da yuzaga keladigan morfologik o'zgarishlar tajribaviy jihatdan o'rganildi. Tadqiqot davomida epididimisning strukturaviy komponentlari — chiqaruvchi naychalar epiteliy qavati, stromal elementlar, tomirlar holati hamda spermatozoidlar bilan to'lish darajasi morfologik va morfometrik usullar yordamida baholandi. Yuqori minerallashgan suv iste'moli fonida epiteliyda distrofik o'zgarishlar, interstitsial shish, tomirlar kengayishi va spermatozoidlar sonining kamayishi kuzatildi. Olingan natijalar ichimlik suvining kimyoviy tarkibi erkaklar reproduktiv tizimi, xususan moyak ortig'ining morfofunktsional holatiga sezilarli ta'sir ko'rsatishini tasdiqlaydi.

Kalit so'zlar: moyak ortig'i, epididimis, morfologiya, morfometriya, minerallashgan suv, epiteliy, interstitsial to'qima, reproduktiv tizim.

Asosiy qism**Kirish**

Atrof-muhit omillarining reproduktiv salomatlikka ta'sirini o'rganish zamonaviy tibbiyot va biologiyaning dolzarb yo'nalishlaridan biridir. Ichimlik suvi tarkibidagi makro va mikroelementlar muvozanatining buzilishi organizmning turli tizimlarida morfofunktsional o'zgarishlarga olib keladi.

Moyak ortig'i erkaklar jinsiy tizimining muhim bo'g'ini bo'lib, unda spermatozoidlarning yetilishi, to'planishi va transporti amalga oshadi. Shu sababli uning strukturaviy yaxlitligi buzilishi fertilitet pasayishiga olib kelishi mumkin. Turli kimyoviy tarkibli suvlarning epididimisga ta'sirini morfologik jihatdan baholash ilmiy va amaliy ahamiyatga ega.

Material va tadqiqot usullari

Tadqiqot tajriba hayvonlarida olib borildi. Hayvonlar quyidagi guruhlariga ajratildi:

- nazorat guruhi — fiziologik jihatdan me'yoriy mineral tarkibli suv iste'moli;
- tajriba guruhlar — turli darajada minerallashgan suv iste'moli.

Eksperiment yakunida moyak ortig'i to'qimalari olinib, gistologik ishlov berildi va gematoksilin-eozin usulida bo'yandi.

Morfologik baholashda quyidagi ko'rsatkichlar o'rganildi:

- chiqaruvchi naychalar diametri;
- epiteliy balandligi;
- naychalar bo'shlig'ining spermatozoidlar bilan to'lish darajasi;
- interstitsial to'qima holati;
- qon tomirlarining morfologik o'zgarishlari.

Olingan natijalar variatsion statistika usuli yordamida tahlil qilindi.

Tadqiqot natijalari va ularning muhokamasi

Nazorat guruhidagi hayvonlarda moyak ortig'i tuzilishi me'yoriy holatda bo'lib, ko'p qavatli prizmatik epiteliy aniq chegaralangan, stereosiliyalar yaxshi rivojlangan va naychalar bo'shlig'i zich joylashgan spermatozoidlar bilan to'lgan holda kuzatildi.

Yuqori minerallashtirgan suv iste'mol qilgan guruhlarda quyidagi o'zgarishlar aniqlandi:

- epiteliy hujayralarida vakuolyar va donador distrofiyalar;
- epiteliy balandligining kamayishi;
- stereosiliyalar qisqarishi va parchalanishi;
- interstitsial to'qimada shish va bo'shashish;
- qon tomirlarining kengayishi va to'lishi;
- naychalar bo'shlig'ida spermatozoidlar miqdorining kamayishi.

Mazkur o'zgarishlar epididimisning transport va rezorbtiv funksiyalarining buzilganidan dalolat beradi. Patogeneza asosida mikrotsirkulyatsiya buzilishi, to'qima gipoksiyasi va oksidlovchi stress yotishi mumkin.

Xulosa

Turli kimyoviy tarkibli suvlarni uzoq muddat iste'mol qilish moyak ortig'ida sezilarli morfologik o'zgarishlarni keltirib chiqaradi. Bu o'zgarishlar epiteliy strukturasining buzilishi, interstitsial to'qima shishi va spermatozoidlar miqdorining kamayishi bilan namoyon bo'ladi.

Aniqlangan morfologik siljishlar epididimisning funksional faolligi pasayishiga va erkaklar fertilitetiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Sapin M.R., Briksina Z.G. Odam anatomiyasi va fiziologiyasi. — M.: Akademiya, 2012.
2. Danilov R.K. Gistologiya, sitologiya va embriologiya. — M.: GEOTAR-Media, 2015.
3. Avtandilov G.G. Tibbiy morfometriya asoslari. — M.: Meditsina, 1990.
4. Sharpe R.M. Environmental factors and male reproductive function. — 2010.
5. WHO. Drinking water quality guidelines. — Geneva, 2017.
6. Agarwal A. Oxidative stress and male infertility. — Reproductive Biology and Endocrinology, 2014.